

บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง“ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและพลวัตของมุมมองต่อความตายในผู้ป่วยระยะสุดท้าย” : ศึกษากรณีกลุ่มของผู้ป่วยโรคมะเร็งระยะสุดท้าย ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความตายและได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ข้างต้นและกระบวนการวิจัยไว้ดังนี้

3.1 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา (Ethnography) ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งแสวงหาความรู้โดยการพิจารณาปรากฏการณ์สังคมจากสภาพแวดล้อมตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในทุกมิติซึ่งมีความเป็นพลวัต เพื่อหาความสัมพันธ์และอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ในการอธิบายและตีความข้อมูลที่ได้มา วิธีการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณาเป็นการศึกษาของตัวแปรด้านความรู้สึกนึกคิด ความหมาย ค่านิยมวัฒนธรรมและอุดมการณ์ของบุคคล ซึ่งเหมาะสมกับหัวข้อของการวิจัยข้างต้น โดยการศึกษาเริ่มต้นด้วยการเก็บข้อมูลให้เห็นและเข้าใจในความคิด ความรู้สึกเกี่ยวกับความตายของผู้ป่วยที่อยู่ในระยะสุดท้าย รวมทั้งศึกษาถึงปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลต่อการรับรู้มุมมองต่อความตายของผู้ป่วยระยะสุดท้าย เพื่อนำมาสู่การค้นหาคำตอบในประเด็นการวิจัย

3.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ในการศึกษาวิจัยในเรื่อง โดยทำการศึกษาเฉพาะกรณีของกลุ่มผู้ป่วยโรคมะเร็งในโรงพยาบาลรัฐแห่งหนึ่ง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

- เป็นผู้ป่วยโรคมะเร็งในหลายระบบของร่างกาย เช่น มะเร็งลำไส้ มะเร็งตับ มะเร็งเต้านม มะเร็งปอด เป็นต้น ที่แพทย์ได้วินิจฉัยว่าอยู่ในระยะสุดท้าย สามารถมีชีวิตอยู่ได้ในระยะเวลา 3- 6 เดือน
- การศึกษาจะเน้นความหลากหลายของผู้ป่วยที่มีระดับอายุที่แตกต่างกัน
- จำนวนตัวอย่าง ที่จะศึกษา ผู้ป่วยจำนวน 6 ราย ญาติผู้ป่วยจำนวน 6 ราย โรงพยาบาลที่ดูแลผู้ป่วย 3 ราย และแพทย์ จำนวน 3 ราย

3.3 วิธีการในการเก็บข้อมูล

3.3.1 ข้อมูลจากเอกสาร โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารการวิจัย รายงาน บทความทางวิชาการ นิตยสาร หนังสือพิมพ์ สื่ออินเทอร์เน็ต รวมทั้งข้อมูลจากเวชระเบียนของผู้ป่วยเพื่อนำมาเป็นความรู้เบื้องต้น และจัดหมวดหมู่ข้อมูลความรู้ดังกล่าว

3.3.2 ข้อมูลภาคสนาม (field research)

3.3.2.1 การสังเกตการแบบมีส่วนร่วม (participant observation) เป็นการเก็บข้อมูลที่ผู้วิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในบริบทต่างของผู้ป่วยในขณะที่อยู่โรงพยาบาล เช่น กิจกรรมที่ผู้ป่วยปฏิบัติแต่ละวัน กระบวนการรักษาของแพทย์ และการให้การดูแลของเจ้าหน้าที่ เพื่อให้ทราบข้อมูลเชิงปฏิบัติอย่างละเอียดของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์งานวิจัย

3.3.2.2 การเก็บข้อมูลโดยการพูดคุยกับผู้ป่วย ซึ่งให้ผู้ป่วยเป็นผู้เล่าเหตุการณ์เรื่องราวต่างๆที่เกิดขึ้นในชีวิต โดยผู้วิจัยมิได้มีการตั้งคำถามไว้ ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้ป่วยจริงๆ

3.3.2.3 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) การสัมภาษณ์บุคคลากรทางการแพทย์เกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วย ซึ่งประกอบด้วย แพทย์ พยาบาล เจ้าหน้าที่ต่างๆ ในโรงพยาบาลที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วย โดยผู้วิจัยจะเป็นผู้จัดบันทึก รวมถึงการบันทึกเทปข้อมูลในการสัมภาษณ์

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลนั้น ผู้วิจัยนำเนื้อหาจากข้อมูลจากเอกสารต่างๆที่เป็นแนวคิดทฤษฎี และข้อมูลจากภาคสนาม โดยการวิเคราะห์แบ่งเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนแรกการวิเคราะห์ข้อมูลประเภทที่ไม่ต้องตีความ เช่น ข้อมูลส่วนบุคคล ส่วนที่สองเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องอาศัยการตีความ เช่น การรับรู้มุมมองต่อความตายของผู้ป่วย ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นระหว่างผู้ป่วย บุคคลากรทางการแพทย์ ญาติผู้ป่วย

1. การวิเคราะห์ข้อมูลประเภทที่ไม่ต้องตีความ

การวิเคราะห์ข้อมูลประเภทที่ไม่ต้องตีความ เป็นการเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ป่วย เป็นลักษณะการบรรยายให้เห็นภาพภูมิหลังทางสังคมโดยรวมของผู้ป่วย เช่น อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส ลักษณะครอบครัว

2. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบตีความ

การวิเคราะห์ข้อมูลประเภทที่ต้องตีความ เป็นการนำเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและการรับรู้มุมมองต่อความตายของผู้ป่วยระยะสุดท้าย ดังนี้

2.1 การสร้างข้อสรุปด้วยวิธีอุปนัย (Analytic induction)

การสร้างข้อสรุปด้วยวิธีอุปนัย ซึ่งเป็นการนำเนื้อหาที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล ที่ได้จากการสัมภาษณ์ มาสร้างข้อสรุปด้วยความรู้และกรอบแนวคิดทฤษฎีที่วางไว้ เช่น ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การสื่อสารที่เกิดขึ้น และการรับรู้มุมมองต่อความตายซึ่งนำเสนอโดยรูปแบบการบรรยาย

2.2 การตีความ (Interpretation)

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพยายามตีความหมายออกมาจากข้อมูลที่มีอยู่ เป็นการทำความเข้าใจความหมายแฝงที่อยู่ในข้อมูล เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับมุมมองต่อการตายของผู้ป่วยระยะสุดท้าย เพื่อทำความเข้าใจความหมายเชิงลึกของข้อมูลมากขึ้น รวมทั้งนำข้อมูลที่ได้จากส่วนต่างๆ มาตีความในภาพรวม ตลอดจนหาความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการเก็บข้อมูลในภาคสนาม

2.3 การวิเคราะห์โดยการเปรียบเทียบข้อมูล (Content comparison)

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการเปรียบเทียบ เป็นการนำข้อมูลมาเทียบเป็นปรากฏการณ์ ทำให้เห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้น โดยการเปรียบเทียบข้อมูลของแต่ละกลุ่มตัวอย่างที่เข้าไปศึกษา จะทำให้มองเห็นความเป็นพลวัตรของมุมมองต่อความตายของผู้ป่วยระยะสุดท้ายมากขึ้น

3.5 แผนการดำเนินการวิจัย

แบ่งเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาข้อมูลเอกสารต่างๆและนำเสนอโครงร่างฯ ระหว่างเดือนกรกฎาคม 2549 – กุมภาพันธ์ 2550 ใช้เวลาประมาณ 8 เดือน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาภาคสนาม (field research) ระหว่างเดือนตุลาคม 2549– พฤษภาคม 2550 ใช้เวลาประมาณ 8 เดือน ซึ่งผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลอย่างไม่เป็นทางเนื่องจากให้ความสนใจข้อมูลของผู้ป่วยระยะสุดท้ายรวมทั้งการเจาะกลุ่มเป้าหมายและสร้างความสัมพันธ์ เพื่อดำเนินการสัมภาษณ์ และร่วมการสังเกตการณ์

ขั้นตอนที่ 3 เขียนรายงานนำเสนอผลการวิจัย ระหว่างเดือนมิถุนายน 2550 – มีนาคม 2551 ใช้เวลาประมาณ 10 เดือน ในการทบทวนตรวจสอบข้อมูล ให้ความสมบูรณ์ครบถ้วน เพื่อทำการสังเคราะห์ข้อมูลเขียนเป็นรายงานการวิจัย และนำเสนอผลการวิจัย

แผนการดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนกรกฎาคม 2549 – มีนาคม 2551 รวมระยะเวลา 1ปี 9 เดือน

ขั้นตอน การทำ วิจัย / ระยะเวลา	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ขั้นที่ 1 ศึกษา ข้อมูล เอกสาร และ นำเสนอ โครงร่าง										2549		
ขั้นที่ 2 ศึกษา ภาคสนาม				2550							2549	
ขั้นที่ 3 เขียน รายงาน และ นำเสนอ ผลงาน							2550					

3.6 ประเด็นจริยธรรมในการศึกษาวิจัยครั้งนี้

การทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ถูกตั้งข้อสงสัยขึ้นมาโดยตลอดว่ามีความจำเป็นหรือไม่หรือให้ประโยชน์แก่มนุษยชาติมากน้อยแค่ไหน โดยการเปรียบเทียบกับการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ แม้ว่ากระบวนการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้คนเป็นผู้ถูกวิจัยจะถูกมองว่าหมิ่นเหม่ต่อการผิดจริยธรรมหรือศีลธรรมมากก็ตาม แต่ก็ยังถูกมองว่าเป็นประโยชน์ในแง่ความรู้ทางวิชาการ และการนำไปใช้

ให้เกิดประโยชน์ได้ทันที แต่การวิจัยทางสังคมศาสตร์จำเป็นต้องตอบคำถามด้านการนำไปใช้ประโยชน์ให้ได้ก่อน การวิจัยทางสังคมศาสตร์สามารถก่อให้เกิดผลกระทบทางจิตใจเช่น ความเครียด ความอึดอัด ความไม่พึงพอใจต่อบุคคลอื่นหรืออาจเกิดความรู้สึกไม่ดีต่อตนเอง งานวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการวิจัยพฤติกรรมของคน มักถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าเป็น การเหมาะสมหรือไม่ที่ไปล่วงล้ำชีวิตส่วนบุคคล สิ่งที่ผู้วิจัยต้องตระหนักก่อนการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสถาบันทางสังคม คือความเหมาะสมกับสภาพสังคมไทย รวมทั้งต้องพิจารณาถึงการให้ความเคารพในสิทธิส่วนบุคคลและเคารพในสถานภาพของบุคคล

ผู้วิจัยตระหนักถึงประเด็นจริยธรรมในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในสถานการณ์ต่างๆและวางแผนเพื่อรองรับดังนี้

1. วิธีการเก็บข้อมูล

ด้วยหลักการของจริยธรรมในการทำวิจัยทางสังคมศาสตร์ ผู้วิจัยควรออกแบบการวิจัยและวิธีการเก็บข้อมูลให้เป็นไปตามหลักวิชาการและที่เหมาะสมกับประเด็นวิจัยและกระบวนการวิจัย เช่น การเลือกตัวอย่าง ต้องไม่มีการลำเอียง หรือใช้วิธีคำนวณตัวอย่างเท่าที่จำเป็นจริงเท่านั้น วิธีการเก็บข้อมูลเป็นวิธีการเลือกสรรที่เหมาะสมกับการวิจัย

2. การขอคำยินยอมโดยการบอกกล่าว (Inform Consent)

ประเด็นการวิจัยทางสังคมศาสตร์ คือ ผู้ทำวิจัยต้องไม่บีบบังคับ กดดันให้ผู้ถูกวิจัยยินยอมทำตามผู้วิจัย เช่น ยินยอมให้สัมภาษณ์ ยินยอมให้ถูกทดลองเพื่อสังเกตพฤติกรรม ผู้ถูกวิจัยต้องมีความสมัครใจในการให้ข้อมูล ในปัจจุบันมีกฎทั่วไปของการใช้ใบยินยอม คือถ้าเป็นการกระทำที่เสี่ยงมากเท่าใดก็จำเป็นต้องมีใบยินยอมที่เป็นลายลักษณ์อักษรเท่านั้น ในใบยินยอมต้องมีรายละเอียดในเรื่องต่างๆได้แก่ การอธิบายวัตถุประสงค์ของการทำวิจัย กระบวนการวิจัย ระยะเวลาของการวิจัย อธิบายถึงความเสี่ยงและความสะดวกที่อาจเกิดขึ้นถ้าเข้าร่วมในงานวิจัย ผู้วิจัยรับรองจะเก็บข้อมูลเป็นความลับและไม่ระบุชื่อผู้ให้ข้อมูล ผู้ถูกวิจัยสามารถยกเลิกการเข้าร่วมวิจัยได้โดยไม่มีบทลงโทษ และผลประโยชน์หรือค่าตอบแทนที่ผู้ถูกวิจัยจะได้รับ

3. การรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล

จริยธรรมของการวิจัย การรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ซึ่งผู้วิจัยอาจใช้วิธีใดวิธีหนึ่ง หรือสองวิธีในการรักษาความลับ คือไม่เปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูลแต่อาจใช้ชื่อหรือสถานที่สมมุติแทนหรือใช้เป็นรหัส หรือในอีกกรณี สามารถเก็บรักษาชื่อผู้ให้ข้อมูลอย่างมิดชิดไม่ให้ผู้ใดนำมาใช้ไม่ว่าทางบวกหรือทางลบ ในกรณีที่ผู้วิจัยต้องการเปิดเผยชื่อผู้ให้ข้อมูลต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรเสียก่อน

4. การนำเสนอผลงานการวิจัยและการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย

ผู้ทำวิจัยต้องทำวิจัยโดยปราศจากอคติและต้องเสนองานวิจัยแบบตรงไปตรงมา ตามข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมและนำมาวิเคราะห์